Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg

Uithuisplaatsingen: hoe kan het minder én beter?

Uithuisplaatsingen, het is een onderwerp dat duidelijk leeft in Zuid-Limburg. Dat bleek wel op 17 november tijdens de refereerbijeenkomst over dit thema in het Novotel in Maastricht: de opkomst was zeer hoog. “En daar ben ik blij mee, want het is een heel belangrijk onderwerp”, opende Rianne Reijs, programmaleider Kenniswerkplaats Jeugd Zuid-Limburg, de bijeenkomst.

Zoals gebruikelijk tekende deze Kenniswerkplaats voor de organisatie van de bijeenkomst, samen met de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg en programma-bureau Trendbreuk. Maar, zo benadrukte Rianne, deze keer waren ook andere partijen hierbij betrokken, zoals de gemeente Maastricht en het Nederlands Jeugdinstituut (NJi)). Samen presenteer-den zij een rijk programma met ruimte voor de perspectieven van beleidsmakers, onderzoekers en praktijkprofessionals. Plus, zo vertelde Rianne, “het perspectief van het kind zelf.”

Linda Jansen

Het kind zelf

Voor dat laatste perspectief gaf zij als eerste het woord aan Linda Jansen, ervaringsdrager uithuisplaatsingen en jeugdhulp in Limburg. En die deed dat voor de eerste keer, haar eigen verhaal vertellen voor een groot publiek. “Omdat ik mijn ervaring bespreekbaar wil maken”, hield ze de zaal voor. Die luisterde haast ademloos naar het verhaal van een veertienjarig meisje, dat uit huis geplaatst wordt vanwege de vele problemen in het gezin. Directe aanleiding voor deze uithuisplaatsing vormde destijds de mail die de jonge Linda naar de hulpverlening stuurde, “een noodkreet om hulp”.
Daarop maakte ze een stap voorwaarts en beschreef hoe ze in drie jaar tijd meerdere malen verhuisde, steeds weer naar een andere woonplek die op dat moment geschikt voor haar leek. Terugkijkend hield ze de zaal voor wat zij in die hele periode fijn zou hebben gevonden. “Meer aandacht voor mij en mijn broertje, voor wat wij belangrijk vonden. En minder verhuisbewegingen.” Desondanks toonde ze veel begrip voor

de hulpverleners. “Ik geloof dat iedereen handelt vanuit de juiste intentie.” Zij vroeg het publiek de ogen even te sluiten en nodigde uit om te verbinden met de eigen basis. “Jij kunt het verschil maken. Door je rol te pakken vanuit je eigen, unieke intentie.”

Els Mourits

Herziene richtlijn

Toch moeten uithuisplaatsingen beter verlopen en bij voorkeur voorkomen worden. Herziening van de Richtlijn Uithuisplaatsing moet daar aan bijdragen. Els Mourits, projectleider Zo Thuis Mogelijk Opgroeien bij het NJi, was en is nauw betrokken bij het opstellen en publicatie van de herziene richtlijn. Zij vertelde hoe een groot aantal partijen daar sinds oktober 2021 mee bezig is geweest. Naast verschillende organisaties, wetenschappers en praktijkprofessionals, zijn dat de ouders en kinderen (cliënten) zelf. “Zij vertellen wat ze anders willen en waar ze last van hebben”, aldus Els, die opmerkte dat de vorige richtlijn uit 2014 stamt en aan herziening toe was. De nieuwe richtlijn moet een leidraad vormen voor professioneel handelen en navolgbaar zijn voor cliënten. Een belangrijke verandering in de herziene richtlijn is het schrappen van de ‘aanvaardbare termijn’: volgens de oude richtlijn moesten kinder- en onder de vijf jaar binnen een half jaar weten op welke plek ze gingen opgroeien en oudere kinderen binnen een jaar. “In de praktijk kon je dan dus niet meer naar huis als die termijn verstreken was.”

Verklarende analyse

Ook stelt de nieuwe richtlijn dat er meer aandacht moet zijn voor de problemen van de ouders, inclusief de vraag met welke hulp aan die ouders een kind wel thuis kan blijven wonen. Verder moet een verklaren-de analyse een belangrijke plek krijgen.
Die analyse moet onder andere inzicht bieden in de factoren die de problemen in een gezin in stand houden, welke hulp er
al is geweest en wat daar de effecten van waren. “Zonder een verklarende analyse kan er geen beslissing worden genomen”, aldus Els. Die voegde daar nog aan toe
dat broers en zussen voortaan in principe samen geplaatst moeten worden. En er komt een afwegingskader voor de terugplaatsing van kinderen en “waar je dan allemaal naar moet kijken”. De herzienne richtlijn krijgt dan ook de naam Richtlijn Uithuisplaatsing en Terugplaats-ing.
Op dit moment wordt de richtlijn door verschillende partijen getoetst aan onder andere het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind. “En die feedback
is heel nauwgezet.” Vervolgens is het de bedoeling dat de beroepsgroepen zich er nog dit jaar over buigen en dat de richtlijn in januari wordt ingevoerd. “Al hangen er wel nog wijzigingen in de lucht en komt er in het voorjaar 2023 een apart hoofdstuk over crisisplaatsingen.”

Peter Dijkshoorn

Pijnlijk en hoopvol
Na een korte pauze kreeg het onderzoeksperspectief de ruimte en trad Peter Dijkshoorn naar voren. Hij is niet praktiserend kinder- en jeugdpsychiater en landelijk ambassadeur lerend jeugdstelsel OZJ/VNG/VWS. Bovendien is hij initiatiefnemer van het onderzoeks- en leerproject 'Ketenbreed leren'. Of, zoals Rianne hem introduceerde, "het gaat om onderzoek op landelijk niveau naar de vraag of we uithuisplaatsingen hadden kunnen voorkomen en hoe we het anders kunnen doen." Peter opent met zijn conclusie: de huidige situatie is "heel pijnlijk is" en tegelijkertijd "heel hoopvol". In ieder geval is sprake van een landelijke stijging van het aantal uithuisplaatsingen: van 26.000 in 1998 naar 40.000 in 2018. "Er zijn kinderen voor wie dat goed is, maar voor veel kinderen betekent het schade. De vraag is wat er voorafging aan de uithuisplaatsing. En als we het antwoord weten op die vraag: kunnen we daar van leren en daar op sturen?" Om antwoord te krijgen op deze vragen, spraken de onderzoekers met 31 jongeren en hun ouders en tekenden hun levensverhalen op. "Dat van Linda had verhaal nummer 32 kunnen zijn, want dat sluit precies aan bij alle uitkomsten van ons onderzoek. Alle kinderen vertellen haast een identiek verhaal", hield Peter de zaal voor.

Verbeterpunten
Duidelijk is dat van het gebruik van een gedeelde verklarende analyse, zoals die in de nieuwe richtlijn wordt opgenomen, in al deze verhalen amper sprake was. "Dan gaat het dus om een analyse waarin samen met ouders en kinderen helder is gemaakt hoe de klachten in hun context in de tijd zijn ontstaan. En wat daarin eventueel de rol van hulpverleners is geweest." Een van de duidelijke verbeterpunten is dan ook het gebruik van zo'n verklarende analyse, vertelde Peter. Andere verbeterpunten die aan het licht kwamen in het onderzoek, zijn onder andere: beter luisteren naar en serieus nemen van jongeren en ouders, meer samenhangende hulp bieden aan het
gezin en signalen beter herkennen, serieus nemen en opvolgen. Daarbij zouden vaker bewezen effectieve interventies ingezet kunnen en moeten worden. Bovendien is het belangrijk om te monitoren of de geboden hulp effect heeft. Peter benadrukte dat het invoeren van nieuwe werkwijzen tijd kost en moeilijk is. "Als het makkelijk was, konden we het al
en deden we het al." De onderzoekers adviseren dan ook "om werk te maken van scholing en supervisie in het onderbouwd en deskundig gebruik van richtlijnen".

Richard Brunenberg

Gesloten plaatsing
Als laatste in de rij trad de praktijkprofessional aan, Richard Brunenberg, projectleider methodisch en systeemgericht werken van Via Jeugd (jeugdzorg, jeugdbescherming en onderwijs) in Cadier en Keer. Hij ging in

op de samenwerking die Xonar, Mondriaan, Via Jeugd en Koraal medio dit jaar zijn aangegaan in GIK-J (Gesloten en Intensief Klinische Jeugdzorg). In de samenwerking willen ze een aanbod ontwikkelen gericht op minder/kortere uithuisplaatsingen en het voorkomen van gesloten plaatsingen. Die gesloten plaatsingen hebben de ene keer een vrijwillig ("maar niet vrijblijvend") karakter en de andere keer is sprake van een gedwongen gesloten plaatsing. Richard ging ook in op de crisisplaatsingen, waarbij meteen wordt ingegrepen in een situatie die onveilig is. "Dat is ontzettend ingrijpend voor de jongere en de ouders en betekent vaak verandering van school, stilvallen van de sportclub en een onderbreking van het lopende hulptraject." Het ontbreken van zicht op de voorgeschiedenis van het hulptraject, maakt het de hulpverleners in de crisisopvang niet makkelijk. "En die jongere moet ook weer starten vanaf nul, een werkrelatie is niet overdraagbaar." Verder is de periode om in te schatten wat nodig is kort, vanwege de geldigheid van de machtiging voor crisisplaatsing (ooit een jaar, nu soms maar twee weken). "Het is niet ongebruikelijk dat wij het ook niet weten en de werkdruk is hoog."

Samenwerking

Via Jeugd is zodoende zoekende naar een andere positionering in de keten en het bijstellen van de ambulante systeemgerichte behandelmethodiek. Niet alleen om de situatie van jongeren beter te begrijpen, maar ook om te voorkomen dat de jongere in zo'n situatie komt. En als dat wel gebeurt, een goede uitstroom te bevorderen met zicht op de hulpverleners die een jongere op dat moment nodig heeft. "Toen we dit aan het schrijven waren, hebben we geconstateerd dat we dit niet allemaal alleen kunnen en hebben we de samenwerking gezocht", vertelde Richard. Die zoektocht mondde uit in het GIK-J, een samenwerkingsverband met ambities. "We streven naar een integrale samenwerking en een doorgaande behandellijn vanuit het perspectief van de jongere en diens systeem. Verder zetten we in op een afname van het aantal verhuisbewegingen van jongeren en minder instroom, omdat we hopelijk aan de voorkant passende zorg hebben." Bovendien, zo vertelde hij, wil het GIK-J graag met andere partijen samenwerken. Richard erkende dat het niet eenvoudig zal zijn om de ambities te realiseren, gelet op de wachtlijsten voor jeugdzorg. Maar de samenwerkingspartners gaan er voor, vanuit gedeelde waarden. "Want kinderen moeten zo thuis mogelijk opgroeien".
Waarop Rianne iedereen uitnodigde om vooral samen na te praten. "Niemand kan het alleen, we moeten het met elkaar doen."

Eindredactie: Team AWPG Limburg
Tekst: Karin Burhenne
Opmaak: Angelique Fanchamps
Film / screenshots:
Baadjou (Film & Stage Productions)